

Liturgia Sacra 3(1997), nr 1, s. 121-125

KS. PIOTR PAWEŁ MANTURKA

JUBILEUSZ MUZEUM DIECEZJALNEGO W OPOLU

Dnia 21 listopada 1997 roku mija dziesiąta rocznica uroczystego poświęcenia i otwarcia Muzeum Diecezjalnego w Opolu. Warto więc sięgnąć dziś już do historii i przybliżyć te chwile jakie liczni z nas jeszcze pamiętają. Dziś po latach bez przesady można powiedzieć, iż to wspaniałe dzieło, które wzbogaca Opole i diecezję jest pomnikiem ofiarności i wiary katolickiego społeczeństwa, a także cenną wizytówką naszej bogatej i różnorodnej kultury śląskiej.

Na terenie diecezji opolskiej znajduje się wiele zabytków sztuki sakralnej, których korzenie sięgają początków chrześcijaństwa. Na Śląsku budowano kościoły i kaplice o bogatszym lub skromniejszym wyposażeniu. Znajdowały się w nich rzeźby, obrazy, księgi i naczynia liturgiczne¹

Mimo licznych wojen i zawieruch na Śląsku część z nich przetrwała do naszych czasów. Biskup Ordynariusz Alfons Nossol po objęciu stolicy biskupiej w Opolu postanowił zainicjować budowę muzeum, w którym kulturowy dorobek Śląska Opolskiego byłby zabezpieczony i eksponowany szerokiej publiczności.

W 1980 roku zapadła decyzja o budowie. Na projektanta budynku wybrano architekta z Opolu mgr inż. Zdzisława Budzińskiego, a odpowiedzialnym za budowę został ks. Józef Mikołajec. Budowa muzeum trwała siedem lat. Wokół niej skupiali się ludzie w różnym wieku i o różnych zawodach, którzy doceniali war-

¹ Sztuka sakralna w Polsce na ziemiach zachodnich i północnych, oprac. T. Dobrzeński, Warszawa 1976, s. 47.

tości kultury religijnej i narodowej. Integrującą rolę wspólnego przedsięwzięcia, jakim było wznoszenie Muzeum, podkreślił w swoim przemówieniu na inauguracji bp Alfons Nossol, który powiedział: *Jest to Muzeum prawdziwie ludowe, dzieło ludu Bożego lokalnego Kościoła.*

Muzeum jest obiektem oryginalnym, jest pierwszą tego typu budowlą zbudowaną od podstaw w Polsce. Bryła wkomponowana została w ogród pełen zieleni i starych drzew. Posiada trzy kondygnacje. Jednoprzestrzenne wnętrza, dobra ich aranżacja i umiejętne operowanie światłem stworzyły niepowtarzalny nastrój i klimat ekspozycyjny.

W 1987 roku Komisja ds. przeglądu obiektów zrealizowanych na terenie województwa opolskiego wyraziła najwyższe uznanie dla zamysłu i bezbłędnej, konsekwentnej realizacji dzieła architektonicznego. Uznała gmach Muzeum Diecezjalnego za jeden z piękniejszych budynków w Opolu i przyznała mu prestiżową nagrodę: "Mister Architektury '87".

Uznanie dla projektu okazują także wpisy do księgi pamiątkowej muzeum, m.in. Renaty Zwoźniakowej: *W rezultacie - powstał jeden z najpiękniejszych i najbardziej funkcjonalnych budynków muzealnych w Polsce. Usytuowany na placu jakby parkowym, pełnym trawników i drzew. Oryginalny, a zarazem prosty i harmonijny, przemyślany w każdym szczególe. Toteż swobodnie i w sposób przejrzysty dla zwiedzających można było розміścić w nim zbiory²*

Poprzez zaangażowanie diecezjan przy wznoszeniu budynku wierni wiązali się bardziej z diecezją. Natomiast dzięki ich bezinteresownej pracy przy budowie można było obniżyć jej koszty. Do pomocy zgłaszały się osoby w różnym wieku, od młodzieży do osób starszych (nawet osoby w wieku 70 lat). Parafianie pracowali nieodpłatnie. Przy budowie byli zaangażowani także alumni Wyższego Seminarium Duchownego w Nysie.

Organizując Muzeum poszukiwano obiektów zabytkowych na terenie diecezji, które miały być podstawą przyszłej ekspozycji. W swoich badaniach posługiwano się wieloma spisami inwentaryzacyjnymi, m.in.: Hansa Lutscha z 1886-1896 roku, E. Hintzego z 1906 roku oraz Tadeusza Chrzanowskiego i Mariana Korneckiego sporządzonych już po wojnie. Porównywano przedmioty opisane w inwentarzach z tymi obiektami, które odnajdywano w parafiach. Ponadto odbywały się poszukiwania zabytków, które uchodziły za zaginione. Kończyły się one nieraz sukcesem (np. rzeźba Pięknjej Madonny z Biskupowa).

W wezwaniu skierowanym do proboszczów bp Alfons Nossol przypomniał słowa *Instrukcji Episkopatu Polski o ochronie zabytków i kierunkach rozwoju sztuki kościelnej*, mówiącej, iż księża: [...] *nie są właścicielami, lecz tylko stróżami i opiekunami dzieł sztuki sakralnej znajdujących się w obiektach powierzonych ich pieczy. Dlatego w żadnym przypadku nie wolno im najmniejszych nawet dzieł sztuki przenosić do innych kościołów, zabierać ze sobą na inną placówkę,*

² R. Zwoźniakowa, Pomnik wiary i ofiarności, "Gość Niedzielny" 49(1987), s. 1.

*sprzedawać lub darować. Dzieła takie należy zabezpieczyć przed kradzieżą i zniszczeniem, a jeśli ich stan nie pozwala na ekspozycję w kościele, trzeba przechowywać je w odpowiednim pomieszczeniu lub też przekazać muzeum diecezjalnemu*³

Przejęcie zabytków do muzeum dokonywało się na podstawie *Odezwy w sprawie zabezpieczenia archiwów i dzieł sztuki (Nr 2670/86)* oraz *Zarządzenia w sprawie ochrony dzieł sztuki (Nr 2674/86)* ks. Biskupa Ordynariusza z dnia 1 grudnia 1986 roku.

Najpierw gromadzono dzieła sztuki, które nie były wykorzystywane przy sprawowaniu kultu. Były one przekazywane do muzeum na zasadzie depozytów (parafia nadal jest ich właścicielem). Niektóre obiekty na czas określony powracają do macierzystych parafii. Dzieje się tak najczęściej z monstrancjami w związku z obchodami uroczystości Bożego Ciała.

Zgromadzonym obiektom muzeum zapewniło odpowiednie warunki przechowywania i zabezpieczenia, których nie była w stanie dać im parafia. Obecnie po kilku latach istnienia muzeum sami proboszczowie dostarczają odnalezione na terenie swoich parafii zabytki, by uchronić je przed zniszczeniem i kradzieżą, a także by pokazać je zwiedzającym.

Cennym załącznikiem organizującego się muzeum była mała kolekcja zabytków gromadzona przez pierwszego biskupa opolskiego Franciszka Jopa. Innym darem jest kolekcja, zapisana w testamencie przez ks. prof. Wacława Schenka⁴ Obejmowała ona: obrazy, rzeźby i sprzęty liturgiczne. Ponadto swoje zbiory przepisali w darze dla muzeum księża: Jan Sigmund i Stanisław Dutka⁵

Dzieła sztuki, które trafiły do muzeum, były często w bardzo złym stanie. Wszystkie zostały poddane fachowej konserwacji oraz zaopatrzone w dokumentację ilustrującą ich stan przed, w trakcie i po konserwacji.

Specyficzne zbiory i ekspozycje odróżniają Muzeum Diecezjalne w Opolu od muzeów państwowych, w których często również gromadzi się eksponaty będące kiedyś przedmiotem kultu, ale w tych placówkach straciły swoje znaczenie religijne. W gmachu Muzeum nadal są świadectwem i obiektem wiary, ponieważ nie do końca zostały wyłączone z kultu.

Poprzez wieloraką działalność muzeum zmierza do kształtowania wśród młodego pokolenia właściwego rozumienia i szacunku do sakralnego dziedzictwa kultury ojców, a także do integrowania i wzbogacania jednocześnie rodzimych wartości kulturowych o współczesne dzieła ducha i wytwory kultury naro-

³ Instrukcja Episkopatu Polski o ochronie zabytków i kierunkach rozwoju sztuki kościelnej, w: J.S. Pasierb, *Ochrona zabytków sztuki kościelnej*, Warszawa 1971, s. 23.

⁴ P.P. Maniurka, Ks. Wacław Schenk jako miłośnik i kolekcjoner dzieł sztuki, w: "Studia liturgiczno-pastoralne I", Opole 1988, s. 77 n.

⁵ Tenże, Nowa placówka kulturalna. Otwarcie Muzeum Diecezjalnego w Opolu, w: "Opolski Rocznik Muzealny", t. 9, Opole 1989, s. 99 n.

dowej, przeniesione z dawnych terenów archidiecezji lwowskiej, wileńskiej, diecezji łuckiej oraz części dawnego terytorium diecezji ołomunieckiej⁶

Działalność Muzeum Diecezjalnego nie tylko ukazuje bogactwo przeszłości, ale i stan posiadania kultury plastycznej tworzonej współcześnie. Muzeum Diecezjalne stało się w Opolu ośrodkiem kultury chrześcijańskiej, żyjącym wśród społeczeństwa i dla niego. Dlatego otworzyło swoje podwoje nowoczesnej sztuce sakralnej, aby ukazywać przemyślane i zaproponowane przez współczesnego twórcę nowe oryginalne zdarzenia z historii zbawienia.

Opolskie Muzeum Diecezjalne w swojej działalności promuje współczesną sztukę sakralną poprzez organizowanie wystaw zmiennych artystów rodzimych i zagranicznych nie związanych bezpośrednio z mecenatem kościelnym. Stwarza możliwości ekspresji różnorodnych rodzajów twórczości artystycznej i intelektualnej organizując koncerty muzyczne, spektakle teatralne, sesje dyskusyjne. Realizuje program działań duszpasterskich skierowanych w stronę współpracujących z muzeum elit twórczych i artystycznych oraz grona przyjaznych mu ludzi.

Od samego początku zamierzano, by ta nowa placówka muzealna w Opolu była żywym organizmem otwartym na potrzeby różnych środowisk. Cel ten został osiągnięty poprzez organizowanie wystaw zmiennych współczesnej sztuki sakralnej. Ekspozycje, które zmieniają się co dwa, trzy miesiące promują prace współczesnych artystów plastyków polskich i zagranicznych. Otwarcie się muzeum na twórców spoza granic kraju, nadało tej placówce charakter międzynarodowy. Wystawy przyciągają do Muzeum Diecezjalnego w Opolu osoby z różnych środowisk, które mają możliwość kontaktu ze współczesną sztuką sakralną w kontekście stałych ekspozycji znajdujących się w gmachu muzealnym. To połączenie "starego z nowym" daje pełny obraz ewolucji sztuki i kultury chrześcijańskiej.

Muzeum stało się doskonałym miejscem do prowadzenia dydaktyki muzealnej, która informuje zwiedzających o randze kultury śląskiej na przestrzeni wieków. Poprzez sposób prezentacji zabytków kultury ukazuje się zwiedzającym wartość artystyczną zgromadzonych dzieł sztuki i rozwój form plastycznych, a także rozbudza w mieszkańcach Opolszczyzny dumę z faktu, że mieszkają na ziemi o bogatej kulturze, gdzie krzyżowały się już w średniowieczu różne kierunki artystyczne ówczesnej Europy.

Zebrane eksponaty sztuki dawnej i współczesnej są świadectwem kultury i wiary minionych pokoleń na Śląsku Opolskim. Muzeum Diecezjalne w Opolu pełni funkcję ewangelizacyjną - poprzez swoje ekspozycje i działania głosi prawdę Bożą.

Muzeum otworzyło się na ludzi, którzy zechcieli dzielić się swoim talentem i wnieść do niego swoją pracę. Twórcy mogli w sali wystawowej pokazywać swoje prace, a także włączyć się w aranżacje wystaw innych artystów. Każdy wernisaż, dzięki obecności Biskupa Opolskiego Alfonsa Nossola i innych bisku-

⁶ Tamże.

pów, dziennikarzy i historyków sztuki, stawał się okazją do spotkań, rozmów, a także do wytworzenia swoistej symbiozy Kościoła i twórców, istniejącej nie tylko wtedy, gdy są oni inwestorami i wykonawcami, ale również i przede wszystkim dlatego, że tworzą tak istotne wartości kultury chrześcijańskiej, zarówno tej uniwersalnej, jak również tej w wymiarze kraju czy diecezji.

Muzeum stało się przybytkiem innych muz. W nastrojowych wnętrzach sal muzealnych odbywają się koncerty i przedstawienia teatralne. Koncerty i spektakle organizowane są w sali ekspozycyjnej z cennymi zabytkami sztuki złotniczej. Dzięki temu połączeniu powstaje swoisty, niecodzienny klimat, którego nie ma w salach koncertowych. Wytwarzają się nowe, nieoczekiwane i zaskakujące sytuacje artystyczne, nowe, żywe wartości. Fakt przebywania w przestrzeni wystawy muzealnej wciąga również widza w sposób żywy w materię wystawy i jej klimat, wzmocniony treściami, jakie niesie program artystyczny. Powstaje nowy rodzaj odbioru, żywy i aktywny, otwarty na różnoraki przekaz artystyczny.